

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres referanse

Vår referanse
12/00550-3

Vår dato
16.01.2013

Hørings svar - NOU 2012:15 Politikk for likestilling

Bakgrunn

FO sender med dette innspill til hørings svaret fra LO. Vi vil også sende vår egen høringsuttalelse direkte til departementet.

FO organiserer ca 27.000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere, og er det forbundet i LO som har høyest kvinneandel, vi har eget kvinnepolitiske utvalg og en aktiv kvinne- og likestillingspolitikk. Vi har avgitt hørings svar gjennom LO. Vi ønsker imidlertid også å avgj et eget hørings svar. Vi ber om at vi settes på listen over selvstendige høringsinstanser.

FO er positive til Likestillingsutvalgets arbeid – og støtter i all hovedsak de tiltak som foreslås

FO mener at Likestillingsutvalget har levert et solid stykke arbeid hvor det gis grundig dokumentasjon på at Norge ikke er i mål med likestillingsarbeidet. Det gis en bred og god gjennomgang av idegrunnlaget for likestilling. Sammen med *NOU 2011:18 Struktur for likestilling* gir utredningen et kunnskapsbasert grunnlag å jobbe videre ut i fra. NOU 2012:15 er derfor viktig i seg selv, som en oppdatert kunnskapsoppsummering som kan brukes i politikkutvikling på flere områder.

Vi støtter en likestillingspolitikk som tar utgangspunkt i prinsipper om rettferdighet og samfunnsdeltakelse på like vilkår. Vi er enige i at likestillingspolitikken må være flerdimensjonal – det vil si at kjønn ses i sammenheng med andre forhold, eksempelvis etnisitet og klassebakgrunn.

I tillegg mener FO det er viktig at likestillingsarbeidet forankres i menneskerettighetskonvensjonene som Norge har en rettslig plikt til å etterleve. Norge har ratifisert flere menneskerettighetskonvensjoner som dermed utgjør en del av norsk lov, og har forrang framfor annen lovgivning. Likestilling er beskyttet av flere av disse konvensjonene, blant annet FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og konvensjonen om

FO

Besøksadresse:
Mariboestgt. 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
02380

Telefaks:
94 76 20 18

e-post:
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro:
9001.06.35674

Bankgiro kontigent:
9001.08.71394

Foretaksnr.:
870 953 852 MVA

økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Dessuten er likestilling selve utgangspunktet for FNs rasediskrimineringskonvensjon og FNs kvinnediskrimineringskonvensjon.

FO mener det viktig med en videre kunnskapsutvikling når det gjelder de diskrimineringsgrunnlagene som ikke har vært omfattet av utvalgets mandat, eksempelvis nedsatt funksjonsevne, religion og seksuell orientering.

FO støtter en langsiktig satsing på likestilling – med oppbygning av et eget direktorat for likestilling

FO støtter at det legges opp til en helhetlig og langsiktig satsing på likestilling. Videre støtter vi at det foreslås noen få, men store, hovedinnsatsområder, med et langt gjennomføringsperspektiv på minimum 10 år.

Styringsmodellen hvor hver sektor har ansvar for likestilling på sitt område, og hvor Barne-, likestillings,- og inkluderingsdepartementet (BLD) har et samordningsansvar, men ingen reell myndighet, har ført til en fragmentering av likestillingspolitikken. Vi støtter derfor at BLD tilføres organisatoriske ressurser gjennom etableringen av et eget direktorat for likestilling. Slik situasjonen er i dag, mangler vi et organ som kan bidra til å utvikle et helhetlig kunnskapsgrunnlag for politikktutviklingen på feltet.

Vi er enige med utvalget i at det ikke har vært sammenheng mellom ambisjoner og iverksettingsstruktur på likestillingsfeltet. Det må derfor etableres organisatoriske rammer som sikrer gjennomføringen av likestillingspolitikken sentralt, regionalt og lokalt. Som utredningen viser, har mangelen på et fagdirektorat med særlig ansvar for likestillingspolitikken, ført til at vi står uten et statlig landsdekkende apparat som kan bistå kommunene med støtte, råd og veiledning når det gjelder det lokale arbeid med likestilling.

FO mener at strukturen for gjennomføringen av likestillingsarbeidet i Norge er en forutsetning for gjennomføring av likestillingspolitikken. Samtidig er vi av den oppfatning vi at de tiltakene som foreslås i NOU 2012:15 er så viktige at man ikke kan vente med implementeringen av tiltakene til en ny struktur med direktorat og regionalt apparat er på plass.

FO sier ja til ny tre-parts avtale om likestilling i arbeidslivet

Et mer likestilt arbeidsliv er nøkkelen til et mer likestilt samfunn. Likestillingsarbeid angår hele bredden i arbeidslivet; fra rekruttering, lønns- og arbeidsforhold til arbeidsmiljø. FO støtter Likestillingsutvalgets forslag om en ny tre-parts avtale om likestilling i arbeidslivet etter mønster av IA-avtalen. Avtalen bør forankres både på nasjonalt og lokalt nivå.

Partene i arbeidslivet har allerede definerte roller innenfor det personalpolitiske området. Dessuten har partene i arbeidslivet førstehåndskunnskap om hvordan arbeidslivet fungerer, nasjonalt, regionalt og på virksomhetsnivå. Myndighetene må forplikte seg til å være en aktiv part i avtalen. De må bidra med nødvendige ressurser i form av veiledning, kunnskapsoverføring, økonomiske ressurser til tiltak, og samordning av arbeidet.

FO mener at avtalen må omfatte alle diskrimineringsgrunnlag.

Det kjønnsdelte arbeidslivet

Vi vil påpeke at verdsettingsdiskriminering er et stort problem i arbeidslivet, og at yrker innenfor helse- og sosialsektoren og utdanningssektoren ikke er så høyt verdsatt som de burde ut fra hvor samfunnsnyttig dette arbeidet er. Det er viktig å rekruttere flere menn til disse

yrkene. Men vi mener at verdsetting av yrkene i helse- og sosialsektoren ikke kan knyttes opp mot hvor mange menn som rekrutteres. Dette innebærer en nedvurdering av den innsatsen kvinner har bidratt med for å holde velferdsstaten i gang. Det må på prinsipielt grunnlag jobbes for å øke verdsettingen av disse yrkene uavhengig av om det er kvinner eller menn som bekler stillingene.

Foreldrepenger og fordeling foreldrepermisjon

FO støtter utvalgets forslag om at fedre gis selvstendig rett til uttak av foreldrepenger og omfang av foreldrepenger basert på egen stillingsdel. Aktivitetskrav for mor når far tar ut foreldrepenger ut over fedrekvoten må med dette bortfalle.

Videre støtter FO at foreldrepengeperioden etter fødsel deles i tre like store deler: en mødrekvote, en fedrekvote og en felles del som foreldrene kan dele fritt mellom seg. Norge har forpliktelser i henhold til FNs kvinneskillekonvensjon for å ivareta kvinners rettigheter knyttet til reproduktiv helse. FO mener at en viss periode før og etter fødselen må forbeholdes mor av hensyn til mors helse og ammingen. Ideelt sett bør barseltiden ikke være en del av selve foreldrepermisjonen.

Dessuten støtter FO at dagens engangsstønad erstattes av en misteylelse for foreldrepenger på inntil 2 G. Dette innebærer at en minsteylelse for foreldrepenger vil bli utbetalt til foreldre som ikke har opparbeidet seg rett til foreldrepenger gjennom yrkesaktivitet. En slik ordning vil ha en omfordelende effekt, fordi fordelingen av offentlig støtte i forbindelse med fødsel om omsorg for små barn er svært skjev mellom ulike grupper av foreldre. Engangsstønaden på kr 35.263,- har ikke blitt justert i særlig grad på flere år. Det er imidlertid viktig å kombinere dette med tilbud om arbeidsrettede tiltak for kvinner som har en marginal tilknytning til arbeidslivet, eksempelvis for kvinner med minoritetsbakgrunn.

Fokus på barn og unge

FO er positive til at utvalget har satt fokus på barn og unge. Vi er enige i at et systematisk likestillingsarbeid må starte tidlig da holdninger og stereotypier dannes tidlig. Vi støtter at det etableres en landsdekkende pedagogisk satsing på likestilling, og at det settes i gang en egen satsing på forebygging og bekjempelse av seksuell trakassering i skolen. Et slikt program må også ha et flerdimensjonalt perspektiv, siden sårbarheten er ulikt fordelt i ulike ungdomsgrupper. Eksempelvis vil etnisitet, ulik seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne bidra til ulike typer utfordringer.

Likestillingspolitikken må i mye sterkere grad omfatte hverdagen til barn og unge. FO mener at utvalget i større grad burde ha fokusert på utfordringer knyttet til bruk av digitale medier. Eksisterende praksiser har i stor grad blitt flyttet til digitale arenaer, der særlig ungdom er svært aktive. Det nevnes kort i utredningen at det er en utfordring at jenter trakasseres på internett og mobiltelefoner. For å gjøre utredningen enda mer relevant for ungdoms erfaringer, burde dette temaet vært omtalt noe bredere. En forskningsrapport fra NOVA (NOVA-rapport 16:2008) viser eksempelvis følgende:

- Mange, særlig unge jenter, opplever å få tilbud av seksuell art på internett. Mer enn 40 prosent av jentene har opplevd å bli oppfordret til å sende sexy bilder av seg selv, en av fire har fått tilbud om å ha sex, og nesten like mange har blitt krenket av grovt seksuelt språk. Seks prosent av jentene har fått tilbud om penger eller gaver for sex.

- For hver av disse indikatorene er jenter to til tre ganger mer utsatte enn guttene. Samlet sett har 38 prosent av respondentene fått en eller annen form for seksuell henvendelse på internett en eller annen gang: 24 prosent av guttene og 48 prosent av jentene.

Ikke uventet er det de mest sårbare av ungdommene som er mest utsatt. Følgende karakteristika gjør i følge rapporten ungdom sårbare: dårlig forhold til foreldrene sine, fattigdom, lite nettverk, ungdom som har en homofil eller bifil orientering, tidlig alkoholdebut, tidlig seksuell debut, det å ha vært utsatt for seksuelle overgrep og nedsatt funksjonsevne.

Utfordringene er imidlertid mer omfattende en det som kan betegnes som ren trakassering. Forskning viser at bruken av digitale medier er kjønnet (Darbandi 2012, SIFO-rapport nr 3-2012). Kjønnede praksiser knyttet til bruk av digitale medier kan også være med på å forsterke eksisterende kjønnsrollemønstre. Blogger er først og fremst en arena for jenter og kvinner (eksempelvis såkalte "rosablogger" og "mammablogger"). Spill er derimot en arena for gutter og menn. Videre har flere pekt på at på anonyme blogger og chattesider kan "sinte unge menn" med kvinnefiendtlige og /eller rasistiske holdninger møte likesinnende, uten å bli korrigert. Dette kan lede mange til å tro at de har støtte for sitt syn i samfunnet.

FO støtter en landsdekkende satsing for arbeid mot seksuell trakassering i skolen. Denne satsingen må også ha fokus på den delen av barn og unges hverdag som foregår i digitale medier. En nasjonal omfangsundersøkelse som kartlegger seksuell trakassering bør også omfatte trakassering for foregår her.

Det er ingen ting som tyder på at denne delen av barn og unges virkelighet blir mindre viktig i årene framover. En likestillingspolitikk for framtida bør også ha tiltak for økt likestilling og bekjempelse av diskriminering/trakassering i digitale medier. Det er først og fremst viktig med bevisstgjøring og kompetanseutvikling, men også ved økt ansvarliggjøring av redaktører/administratorer. Dessuten må barn og ungdom gis praktiske muligheter til å rapportere om at de utsettes for lovstridig virksomhet. Som for eksempel tiltaket fra politiet med «rød knapp» <https://tips.kripos.no/cmssite.asp?c=1&h=24&menu=2>

Velferdstjenester i et likestillingsperspektiv

Myndighetene har plikt til å fremme likestilling og bekjempe diskriminering innenfor sitt ansvarsområde, både som *arbeidsgiver* og *tjenesteyter*.

Når det gjelder *arbeidsgiveransvaret* er det viktig at aktivitetsplikten konkretiseres som beskrevet i NOU 2011:18 slik at innholdet kan tydeliggjøres. Med utgangspunkt i en flerdimensjonal tilnærming til likestilling er det viktig å jobbe for økt mangfold blant de gruppene som jobber i velferdstjenestene. Dette vil bidra til at de ansatte i tjenestene i større grad representerer mangfoldet i befolkningen, og føre til økt legitimitet for tjenestene hos flere grupper i befolkningen.

Når det gjelder ansvaret som *tjenesteyter* mener FO at utformingen av en helhetlig likestillingspolitikk må ses i lys av offentlige myndigheters plikt til å yte likeverdige tjenester. Likeverdige tjenester betyr at alle har tilgang til tjenester av like god kvalitet, og som er tilpasset den enkelte. I utformingen av likeverdige offentlige tjenester vil viktige elementer i arbeidet være lederansvar, brukerinnflytelse, kunnskap, tilgang til informasjon og kommunikasjon.

Helse-og sosiale tjenester

Utvalget diskuterer i liten grad helse i et kjønnsperspektiv. Det er imidlertid svært viktig at dette perspektivet blir ivaretatt, eksempelvis gjennom rapporteringen om sosiale helseforskjeller som drives i regi av Helsedirektoratet. Dessuten må likestillingsperspektivet integreres i det daglige arbeidet med folkehelse som gjøres i alle landets kommuner.

Det er en utfordring at mye forskning innenfor medisin tar utgangspunkt i mannlige kropp, og at symptomer, forløp, behandling osv arter seg annerledes hos kvinner. Dessuten har lidelser som i første rekke rammer menn hatt høyere forskningsstatus enn lidelser som i første rekke rammer kvinner.

Menn befinner seg i begge ender av skalaen når det gjelder helsetilstand. Den gruppen som har størst uhelse er marginaliserte menn. FO mener at dette viser viktigheten av en flerdimensjonal likestillingspolitikk som også inkluderer faktorer som klasse og etnisitet.

FO er opptatt av at likestillingsperspektivet må integreres innenfor tjenesteområdene psykisk helse og rus. Kvinner og menn har ofte ulike sårbarheter som ligger til grunn for problemene og også ulike behandlingsbehov. Forskning tyder eksempelvis på at kvinner profiterer mer på rusbehandling når denne er kjønnsdelt – det vil si at kvinner deltar i egne behandlingsopplegg. Noen ganger er behandlingen ledet av kun kvinnelige terapeuter. Behandlingseffekten er bedre når rusavhengige kvinner får behandling som tar høyde for kvinnenens spesielle utfordringer. Tidligere var alkohol- og rusavhengighet et større problem blant menn enn kvinner. Dette har medført at behandlingstilbudene i stor grad er utviklet for menn. (Kunnskapsoppsummering fra Kunnskapscenteret, mars 2009¹). Stadig flere kvinner trenger rusbehandling, og FO mener derfor det er viktig med større oppmerksomhet rundt et mer variert behandlingsopplegg basert på kjønn og som tilpasses individuelle behov.

NAV

I NAVs årlige rapport om fattigdom og levekår (Fattigdom og levekår i Norge – status 2012 Rapport 1/12 NAV) går det fram at enslige forsørgere er overrepresentert i gruppen med lavinntekt, og man vet at de fleste enslige forsørgere er kvinner. En annen gruppe som er overrepresentert er barnerike innvandrerfamilier. Grunnen til at disse familiene er overrepresentert er i stor grad fordi kvinnene er hjemme med barna, og at de derfor bare har én inntekt. Det foreslås ulike grunner til at kvinnene ikke er i jobb; tradisjon og kultur, manglede formell kompetanse og/eller språkkunnskaper, praktiske utfordringer knyttet til det å ha mange barn kombinert med to fulltids utearbeidene mv.

FO mener at det er viktig å ha et kjønnsperspektiv på utbredelsen av fattigdom og levekår, og at dette er et felt med store kunnskapshull med behov for mer forskning. Vi vet vi lite om NAVs praksis i et kjønnsperspektiv når det gjelder gjennomføringen av arbeidslinja. Kan det være at NAV i sin veiledning av arbeidssøkere og gjennom tilbud av arbeidstiltak, er med på å forsterke det kjønnsdelte arbeidsmarkedet? Det finnes også lite forskning på hvordan kjønn påvirker hjelperelasjonen. Hvordan påvirker kjønn for eksempel møtet mellom kvinnelige sosialarbeidere fra middelklassen og marginaliserte menn med arbeiderklassebakgrunn eller annen etnisk bakgrunn? Kan NAV-ansatte være med på å være å forsterke patriarkalske familiestrukturer ved at man lar mannen være talerør for familien når det gjelder økonomiske forhold?

1

Barnevern

Det har vært noe fokus på likestilling i barnehagene, både når det gjelder rekruttering og gjennomføringen av en likestilt pedagogisk praksis. Det har ikke vært et tilsvarende fokus innenfor barnevernet, selv om mange av de samme problemstillingene gjør seg gjeldene der.

Barn i barnevernet er utgangspunktet sårbare – også når det gjelder kjønnsstereotyper; noen har vokst opp hos mor med lite eller ingen kontakt med far, noen har opplevd vold eller overgrep, og noen kommer fra innvandrerfamilier med et patriarkalsk familiemønster.

I sin avhandling fra 2006 viser Solveig Sagatun at de ansatte i barnevernet kan være med på å forsterke kjønnsstereotyper, blant annet ved at gutter tilbys aktiviteter hvor en tradisjonell maskulinitet står i fokus.

FO mener derfor at det er viktig med fokus på om de ansatte i barneverntjenesten / barneverninstitusjonen eller fosterhjemmet møter barna med stereotype kjønnsforventninger.

Behov for utviklingsarbeid tilsvarende "Program för Hållbar Jemställdhet" i Sverige²

Vi har store kunnskapshull når det gjelder velferdstjenestens praksis i et kjønnsperspektiv. I Sverige har man de siste årene hatt et eget utviklingsprogram for likestilling i kommunene, landsting og regioner; *Program för Hållbar Jemställdhet*. Forskning fra herfra har blant annet sett på hvordan sosialarbeidere jobber med likestilling, for eksempel hvordan de håndterer patriarkalske familiemønster hos sine klienter. (Callerstig, pågående avhandling under *Program för Hållbar Jämställdhet*)

FO anbefaler at et lignende program kunne vært aktuelt å gjennomføre i Norge for å sette fokus på likestillingsarbeid innenfor de ulike velferdstjenestene.

Med vennlig hilsen

Mimmi Kvisvik
Konst. forbundsleder

Tove Kristin Dalheim
Fagkonsulent

² http://www.skl.se/vi_arbetar_med/jamstallldhet/hallbar-jamstallldhet